

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної
діяльності

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА

підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство
освітньо-професійної програми «Музейний менеджмент,
культурний туризм»

Силабус освітнього компонента «МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА» підготовки бакалавра, галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство, за освітньо-професійною програмою «Музейний менеджмент, культурний туризм».

Розробник: Надольська В. В., доцент кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, к.і.н., доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(Надольська В. В.)

Силабус освітнього компонента затверджений на засіданні кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності

протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри:

(Гаврилюк С. В.).

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 240/8	Спеціальність 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство	Рік навчання: 4-й Семестр: 8-й
ІНДЗ: є		Лекції: 38 год.
		Практичні (семінарські): 40 год.
	Освітньо-професійна програма «Музейний менеджмент, культурний туризм»	Самостійна робота: 146 год.
	Освітній ступінь бакалавр	Консультації: 16 год. Форма контролю: залік
Мова навчання	українська	Навчальний план 2020 р.

II. Інформація про викладача

ППП: Надольська Валентина Василівна.

Науковий ступінь: кандидат історичних наук.

Вчене звання: доцент.

Посада: доцент кафедри музєєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності.

Контактна інформація: e-mail: nadolsk65@gmail.com

Дні занять: див. електронний розклад <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

Електронний курс освітнього компонента:
<https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2464>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу. Освітній компонент «Музейна педагогіка» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін підготовки бакалаврів за спеціальністю 027 Музєєзнавство, пам'яткознавство, освітньою програмою «Музейний менеджмент, культурний туризм». Він спрямований на формування у здобувачів вищої освіти сучасних наукових знань про музейну педагогіку як методологію та методику реалізації культурно-освітнього потенціалу музею, сутність музейно-педагогічних форм роботи з відвідувачами; практику їх використання у

діяльності музеїв світу й України. Вивчення курсу сприятиме розумінню переваг використання музейної педагогіки у роботі з відвідувачами. Проведення занять у музеї дозволить студентам взяти участь у музейній роботі, на практиці засвоїти форми музейної педагогіки.

2. Пререквізити та постреквізити освітнього компонента.

Пререквізити. Вивчення ОК базується на засвоєнні попередніх курсів – «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Етика ділового спілкування», «Музеєзнавство», «Інформаційні технології та системи», «Культурно-освітня робота музеїв».

Постреквізити. Знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даного ОК, будуть потрібні для підготовки «Кваліфікаційної роботи» та складання «Атестаційного екзамену».

3. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета освітнього компонента: засвоєння здобувачами вищої освіти основних теоретичних положень педагогічного процесу у музеї, спрямованих на виконання ним його освітньо-виховної функції; набуття ними навичок реалізації на практиці головних напрямів, форм і методів роботи з різними категоріями музейної аудиторії.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Музейна педагогіка» є: засвоєння здобувачами вищої освіти основних етапів розвитку та сучасного стану теорії музейної педагогіки; музейно-педагогічних форм роботи з відвідувачами на прикладі вітчизняного та зарубіжного досвіду; вироблення вмінь та навичок роботи з різними категоріями музейної аудиторії, які базуються на сучасних музейно-педагогічних технологіях; поєднання теоретичної підготовки з розвитком практичних навичок роботи в музеях різного профілю з полівіковою аудиторією; оволодіння понятійно-категоріальним апаратом музейної педагогіки.

3. Результати навчання (компетентності).

Вивчення освітнього компонента дозволить здобувачу вищої освіти набути наступні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 4. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 7. Цінування і повага різноманітності та мультикультурності. ЗК 8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 9. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань та взятих обов'язків.

Спеціальні компетентності (СК): СК 1. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо відповідно до розуміння тенденцій розвитку музейної справи, пам'яткоохоронної діяльності. СК 4. Здатність до експозиційної, науково-фондової, культурно-просвітницької діяльності на основі професійно-профільованих знань. СК 5. Здатність забезпечувати

обслуговування відвідувачів.

Програмні результати навчання (ПР): ПР 14. Використовувати різноманітні комунікативні технології для ефективного спілкування на професійному, науковому та соціальному рівнях на засадах толерантності, діалогу і співробітництва. ПР 15. Формувати план культурно-освітньої роботи та організовувати заходи з популяризації музейних цінностей, об'єктів історико-культурної спадщини, природних пам'яток з врахуванням потреб різних верств населення.

5. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Консультатії	Форма контролю/бали
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні складові музейної педагогіки						
Тема 1. Музейна педагогіка як наукова дисципліна	12	2	2	8		ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 2. Становлення і розвиток музейної педагогіки	15	4	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 3. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 4. Напрями музейно-педагогічної діяльності	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 5. Аудиторія музейно-педагогічного впливу	15	4	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 6. Форми музейно-педагогічної діяльності	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 7. Музейно-педагогічні методи	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, РМГ / 4
Разом за змістовим модулем 1	94	18	14	56	6	28 балів
Змістовий модуль 2. Музейно-педагогічна діяльність						
Тема 8. Педагогічна діяльність у музейному просторі	12	2	2	8		ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 9. Методичні аспекти роботи на музейній експозиції	12		2	9	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 10. Вивчення музейної аудиторії	15	2	4	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 11. Музейно-педагогічні заняття з дитячою аудиторією	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, РМГ / 4
Тема 12. Музейно-педагогічні заняття з дорослою аудиторією	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС, РМГ / 4
Тема 13. Інтерактивні методики в музейно-педагогічній діяльності	15	2	4	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 14. Взаємодія музею та школи	14	2	2	9	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 15. Музеї освіти	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 4
Тема 16. Дитячі музеї	12	2	2	8		ДС, УО, Р, ІРС / 4

Тема 17. Арт-терапія в музеї	13	2	2	8	1	ДС, УО, Р, РМГ / 4
Тема 18. Проектування музейно-педагогічних заходів та програм	14	2	2	8	2	ДС, УО, Р, РМГ, ІНДЗ / 4
Разом за змістовим модулем 2	146	20	26	90	10	52 бали
Виконання завдань самостійної роботи						10 балів
ІНДЗ						10 балів
Усього годин/ балів	240	38	40	146	16	100 балів

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору, УО – усне опитування тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів вищої освіти виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота здобувачів включає як повністю самостійне освоєння окремих тем дисципліни, так й опрацювання тем, які розглядаються під час аудиторної роботи. У ході самостійної роботи здобувачі вищої освіти опрацьовують та конспектують навчальну, наукову і довідкову літературу, виконують завдання, спрямовані на закріплення знань і формування умінь та навичок, готуються до поточного і проміжного контролю з дисципліни.

№ теми	Види, зміст самостійної роботи
1	Опрацювання лекційного матеріалу. Опрацювати матеріали про місце музейної педагогіки в системі наук.
2	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати концепцію взаємодії музею і школи Г. Фройденталя.
3	Опрацювання лекційного матеріалу. Укласти хронологічну таблицю історичних моделей культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв (перша колонка – назва моделі; друга – хронологічні межі; третя – характерні ознаки моделі).
4	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Порівняйте теоретичні основи музейної педагогіки та музейної комунікації.
5	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Проаналізуйте та порівняйте терміни «відвідувач», «музейна аудиторія», «людина в музеї» (відвідувач, глядач, клієнт, аудиторія).
6	Опрацювання лекційного матеріалу. Визначте та охарактеризуйте форми представлення інформації відвідувачам за допомогою комп’ютерів, що використовуються у Волинському краєзнавчому музеї.
7	Підготовка до семінарського заняття. За матеріалами сайтів вітчизняних музеїв проаналізуйте практики використання музеями методів реконструкції та випереджувального заохочення.
8	Опрацювання лекційного матеріалу. Ознайомитися з монографією Олексія Караманова «Педагогічна діяльність музеїв в сучасному освітньому просторі України».
9	Підготовка до семінарського заняття. Ознайомитися з методичними засадами підготовки та проведення розвиваючої екскурсії в умовах музейної експозиції.

10	Підготовка до семінарського заняття. Укласти соціально-демографічний портрет відвідувача Волинського краєзнавчого музею молодшого, середнього, старшого шкільного віку (на вибір).
11	Підготовка до семінарського заняття. За матеріалами сайтів вітчизняних музеїв ознайомитися з формами гейміфікації, які використовуються для роботи з дитячою аудиторією.
12	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати теорію та практику використання технології партнерства у музеї.
13	Підготовка до семінарського заняття. Проаналізувати, які інтерактивні методики використовуються в музейно-педагогічній діяльності вітчизняних музеїв. За досвідом зарубіжних музеїв визначити 3 інтерактивні методики, які можуть бути запроваджені у роботу українських музеїв.
14	Опрацювання лекційного матеріалу. Охарактеризувати конкретний приклад інтеграції шкільної та музейної педагогіки у межах єдиного навчального закладу.
15	Опрацювання лекційного матеріалу. Опрацювати матеріали про основні напрями діяльності Педагогічного музею України.
16	Опрацювання лекційного матеріалу. Опрацювати матеріали про американську модель дитячих музеїв.
17	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. За матеріалами сайтів вітчизняних музеїв ознайомитися з практиками музейної терапії або арт-терапії в музеї.
18	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Долучитися до проведення Волинського краєзнавчого музею інтерактивного адресного культурно-освітнього заходу.

Індивідуальне науково-дослідне завдання:

Розробити технологічну карту музейно-педагогічного заходу, на власний вибір обравши музей, форму, аудиторію та тему (сформулювати привабливу назву, запропонувати методи, визначити тривалість, мету і завдання, засоби, способи перевірки ефективності музейно-педагогічного впливу, укласти список літератури, необхідної для реалізації заходу). Заповнити карту за зразком:

Предметний ряд	Зміст	Методичні вказівки	Організаційні вказівки	Засоби виразності

Максимальна оцінка – 10 балів.

IV. Політика оцінювання

При вивченні освітнього компонента «Музейна педагогіка» застосовується поточний та підсумковий семестрові форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу. Поточний

контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями та під час дискусій при обговоренні навчальних питань на семінарських заняттях, у формі написання рефератів, виконання тематичних тестових завдань, підготовки ІНДЗ.

При вивченні освітнього компонента необхідно спиратися на конспект лекцій та рекомендовану навчальну, наукову і довідкову літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем курсу.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі підписання здобувачем вищої освіти індивідуального плану обов'язковим є відвідування лише семінарських занять. Високо оцінюється прагнення здобувачів вищої освіти: регулярно відвідувати заняття; планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал; активно працювати на лекційних і семінарських заняттях, брати участь в обговоренні дискусійних питань; повною мірою долучатися до активних форм навчання; відпрацьовувати пропущені семінарські заняття. З поважних причин (наприклад, хвороба, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в он-лайн формі.

Недопустимими є: пропуски з неповажних причин та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (окрім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат.

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності: самостійно виконувати усі навчальні завдання, завдання підсумкового контролю. У разі використання ідей, тверджень, відомостей при виконанні усіх завдань, передбачених силабусом, необхідно у формі посилань вказувати на джерела інформації. Дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дотримуватись положень «Кодексу академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки».

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття з поважних причин та надав підтверджуючий документ, на консультаціях він має право відпрацьовувати пропущені заняття (усно або у формі тестування) та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. Пропущені з поважних причин заняття відпрацьовуються у визначений час згідно затвердженого графіка.

Консультації здобувачам вищої освіти надаються: на кафедрі згідно графіку; онлайн через Університетський портал – Office 365, за допомогою Viber чи електронної скриньки (за попередньою домовленістю з викладачем).

Результати навчання, здобуті здобувачем освіти шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються у ВНУ імені Лесі Українки шляхом валідації. Порядок та процедура визнання регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки». Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайноосвіта, професійні стажування та ін.), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, тощо, які передбачені силабусом навчальної дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або під час вивчення ОК (але не пізніше початку останнього місяця навчання, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання).

Загалом оцінювання здобувачів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ВНУ імені Лесі Українки». Максимальну кількість балів (100) можна набрати упродовж семестру за результатами виконання усіх видів робіт, які передбачені силабусом.

V. Підсумковий контроль

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання усіх видів запланованої навчальної роботи упродовж семестру за 100-бальною шкалою. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу,

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Поняття «Музейна педагогіка». Тракткування терміну вітчизняними та зарубіжними науковцями.
2. Підходи до визначення об'єкту та предмету музейної педагогіки.
3. Значення музейної педагогіки як наукової дисципліни.

4. Напрями досліджень у сфері музейної педагогіки.
5. Місце музейної педагогіки в системі наук.
6. Передумови формування освітньої діяльності музею.
7. Розробка проблем освітньої діяльності музеїв у США.
8. Розвиток музейно-педагогічної думки у Німеччині.
9. Формування музейно-освітньої традиції у Російській імперії.
10. «Музейна педагогіка» у Радянському Союзі.
11. Музеезнавчий контекст музейної педагогіки. Педагогічні терміни в просторі музею.
12. Рівні освоєння музейної інформації: інформування, навчання, розвиток творчості, спілкування, рекреація.
13. Поняття «музейно-педагогічний процес». Принципи та складові музейно-педагогічного процесу.
14. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв.
15. Напрями музейно-педагогічної діяльності.
16. Базові форми музейно-педагогічної діяльності.
17. Циклові форми музейно-педагогічної діяльності.
18. Комплексні форми музейно-педагогічної діяльності.
19. Музейна екскурсія як основна форма культурно-освітньої діяльності музею.
20. Методичні аспекти роботи на музейній експозиції.
21. Поняття «музейна аудиторія». Параметри для опису музейної аудиторії.
22. Поняття «музейна культура».
23. Дослідження музейної аудиторії.
24. Вивчення образу відвідувача у музейній практиці. Проблеми визначення терміну «людина в музеї».
25. Соціально-демографічний портрет відвідувача.
26. Дошкільнята і молодші школярі в музеї.
27. Гра як основний вид діяльності в дошкільному та молодшому шкільному віці.
28. Робота з учнями середніх і старших класів.
29. Соціально-психологічні особливості студентської аудиторії. Напрями роботи музеїв зі студентством.
30. Музейно-педагогічні заняття з дорослою аудиторією.
31. Інтерактивні методики в музейно-педагогічній діяльності.
32. Особливості взаємодії музею та школи на різних історичних етапах.
33. Музей і школа: специфіка двох соціокультурних інституцій.
34. Необхідні умови взаємодії школи і музею.

35. Перспективні моделі співпраці школи і музею.
36. Взаємодія музею та школи у світовій практиці.
37. Моделювання системи взаємодії музею і школи.
38. Музеї при навчальних закладах: вузівські та шкільні музеї.
39. Музеї освіти.
40. Становлення та розвиток педагогічних музеїв та їх роль в системі музеїв освіти.
41. Дитячі музеї.
42. Терапевтичний потенціал музейного середовища.
43. Музей і соціум: концепція культурно-освітньої діяльності сучасного музею.
44. «Особливі» категорії відвідувачів як частина музейної аудиторії.
45. Арт-терапія як напрям музейно-педагогічної діяльності.
46. Напрями та види терапії мистецтвом.
47. Арт-терапевтичний потенціал художніх матеріалів. Практики музейної терапії або арт-терапії в музеї.
48. Проектування музейно-педагогічних заходів та програм.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2003. 632 с.
2. Музей: менеджмент і освітня діяльність : пер. з нідерл. / Упоряд. Герман Аарте, Зеновій Мазурик; Пер. Маріон Ковальчук; Передм. Василь Вовкун. Львів : Літопис, 2009. 224 с.
3. Музейна педагогіка в науковій освіті : монографія / [В. А. Бітаєв та ін. ; редкол.: С. О. Довгий та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. мистецтв України, Нац. центр «Мала акад. наук України». Київ : Нац. центр «Мала акад. наук України», 2020. 333 с.
4. Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19 : зб. матеріалів Всеукр. круглого столу (Київ, 27 трав. 2021 р.) / [редкол.: С. О. Довгий та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України,

Нац. акад. мистецтв України, Центр ЮНЕСКО «Мала акад. наук України». Київ : Нац. центр «Мала академія наук України», 2021. 275 с.

5. Музейна педагогіка – синтез досвіду : метод. матеріали / [авт.-упоряд.: Горовий А. В. та ін.] ; Нац. Києво-Печер. іст.-культ. заповідник. Київ : Приоритети, 2012. 82 с.
6. Надольська В. В. Модернізація музейної взаємодії з відвідувачем. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 листопада 2021 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 1. С. 275–279.
7. Норріс Лінда, Тісдейл Рейні. Креативність у музейній практиці / пер. з англійської А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. Київ : Видавець Чередниченко А. М., 2017. 192 с.
8. Панахид Г. І. Музейна педагогіка: тематичний покажчик літератури. Львів: Видавництво «ЛІГА Львів», 2015. 66 с.
9. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музєєзнавство : Навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 428 с.
10. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика : наук.-метод. посіб. / Ірина Удовиченко ; Нац. музей історії України, Музей іст. коштовностей України. Київ : Логос, 2017. 64 с.
11. Якубовський В. І. Музєєзнавство. Підручник. Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.
12. Hooper-Greenhill Eilean. Museums and Education. Purpose, Pedagogy, Performance. Routledge, 2007. 238 p.

Інтернет-ресурси

1. Волинський краєзнавчий музей. URL : http://volyn-museum.com.ua/index/volinskij_kraeznav_chij_muzej/0-5
2. Музейна педагогіка / Педагогічний музей України. URL : http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/
3. Музейний простір України. URL : <http://prostir.museum/>
4. Museum Pedagogy 21st century – Museum Challenge. URL : <https://www.challenges-leiden.eu/museum-pedagogy-21st-century/>